УДК 378.147:373.3

Наталія Опанасенко

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

На сучасному етапі в Україні ведеться пошук нових засобів та прийомів оптимізації навчального процесу, мета якого – підвищити ефективність професійного навчання на основі національних надбань та усталених міжнародних традицій. Відродження національної школи передбачає інтеграцію всіх елементів системи професійної педагогічної освіти з тим, щоб забезпечити освітню галузь фахівцями, здатними спрямовувати професійну діяльність, що ґрунтується на гуманістичних та демократичних засадах, на всебічний розвиток та самореалізацію молодого покоління, готового до вимог міжнародного економічного простору.

Професійне становлення і розвиток педагогів відіграють важливу роль у реформуванні освіти, її адаптації до вимог міжнародного освітнього простору. Саме тому спосіб організації неперервної професійної педагогічної освіти має та завжди матиме вагомий вплив на освіту та розвиток суспільства в цілому.

В Україні визначено пріоритети розвитку професійної освіти, відбувається багатогранний процес її модернізації з урахуванням сучасних змін у суспільному розвитку, нових особистісних та соціальних вимог до системи професійної педагогічної освіти. Розробляються нові підходи, форми та методи неперервної педагогічної освіти та професійного розвитку майбутніх учителів.

Аналіз сучасної науково-методичної літератури свідчить, що науковці (Н. Баліцька, О. Біда, В. Бондар, Г. Волошина, С. Гончаренко, М. Гузик, О. Дубасенюк, Л. Кекух, Л. Коваль, Г. Кравченко, О. Максименко, Н. Наволокова, А. Нісімчук, Л. Пироженко, О. Пєхота, Н. Побірченко, О. Пометун, І. Прокопенко, О. Савченко, В. Федорчук, Ю. Шаповал, І. Якиманська та ін.) приділяють значну увагу питанню професійної підготовки майбутніх учителів та розкриттю змісту технологій навчання, їх використання на практиці. Науковці С. Батищев, С. Горчинський, О. Гребенюк, Т. Десятов, І. Клочков, Л. Костюченко та ін. у своїх працях розглядають питання наступності у професійній підготовці. Тому проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи, на сьогодні, є актуальною та науково значимою.

Мета нашого дослідження – розкрити роль педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи.

Праця вчителя є складною і різноманітною, що вимагає творчого

підходу. Вона включає в себе: планування діяльності; організацію діяльності учнів; стимулювання активності учнів; контроль за виконанням навчальних дій учнями; аналіз досягнутих результатів.

Для успішного використання педагогічних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи, студент повинен у повній мірі бути обізнаним зі змістом сучасної початкової освіти. Зміст освіти є одним з головних компонентів процесу навчання, що конкретизується в нормативних документах: навчальних планах, навчальних програмах, підручниках. Під змістом освіти розуміють систему наукових знань, умінь та навичок, оволодіння якими забезпечує різнобічний розвиток розумових, фізичних і творчих здібностей, формування світогляду, морально-етичних поглядів і переконань, підготовки учнів до життя та праці.

Майбутній учитель початкової школи повинен усвідомлювати, що зміст освіти є складним динамічним явищем, до якого висуваються такі вимоги: науковий характер знань, що відображають досягнення науки та техніки в державі; зміст освіти має базуватися на досягненнях національної культури, розвитку державної мови та народних традицій; передбачати послідовність, систематичність, доступність у засвоєнні знань учнями; враховувати розвиток вікових та індивідуальних особливостей школярів, їх інтелект; базуватися на свідомому оволодінні знаннями та власній активності учнів у навчальному процесі. Цими знаннями студенти оволодівають, вивчаючи курс «Дидактика». Також, дана дисципліна дає первинні знання про педагогічні технології, їх роль у процесі навчання учнів. Серед актуальних проблем дидактики виокремлено узагальнюючу тему – «Розвивальний характер навчання в сучасній початковій школі», яка інтегрує в собі всі складові цього процесу – діяльність учителя, діяльність учнів та зміст навчального матеріалу [2]. «Дидактика» вивчається за кредитно-модульною системою.

На сучасному етапі, на наш погляд, базовими для підготовки майбутніх учителів початкової школи можуть стати технології розвивального, проблемного, особистісно орієнтованого навчання, інтерактивного навчання, ігрові навчальні технології, елементи яких важливо використовувати у навчально-виховному процесі. Тому, при вивченні курсу «Дидактика», ми знайомимо студентів з окремими з них.

Так, майбутні вчителі початкової школи повинні знати, що основною метою технології розвивального навчання є орієнтація на розвиток дитини. Знання мають бути засобом розвитку учнів [1, с. 37]. Під час вивчення теми «Розвивальний характер навчання в сучасній початковій школі», студенти знайомляться з системою розвивального навчання Л. Занкова, основною метою якої є забезпечення всебічного гармонійного розвитку школяра. Методика Л. Занкова передбачає використання різних видів діяльності на уроці, «методів навчання, направлених на збагачення уяви, мислення, пам’яті, мовлення учнів» [1, с. 44]. Система Д. Ельконіна,

В. Давидова передбачає цілеспрямовану навчальну діяльність учнів, спрямовану на зміну самого себе як суб'єкта навчання. Дана методика передбачає не лише передачу знань учням, формування у них практичних умінь і навичок, а й передачу їм способів розумових дій [1, с. 44].

Проблемне навчання розглядається як технологія розвиваючої освіти, спрямована на активне одержання учнями знань, формування прийомів дослідницької пізнавальної діяльності, залучення до наукового пошуку, творчості, виховання соціально значимих рис особистості. Воно засноване на конструюванні творчих навчальних завдань, що стимулюють навчальний процес і підвищують загальну активність учнів. Проблемне навчання формує пізнавальну спрямованість особистості, сприяє виробленню психологічної установки на подолання пізнавальних труднощів. Студент повинен розуміти, що проблемна ситуація – це психологічний стан, що виникає в результаті мисленої взаємодії суб'єкта (учня) з об'єктом (навчальним матеріалом), який викликає пізнавальну потребу розкрити суть процесу або явища, що вивчається. Виділяють такі типи проблемних ситуацій: усвідомлення учнями недостатності попередніх знань для пояснення нового факту; зіткнення учнів з необхідністю використання раніше засвоєних знань у нових практичних умовах; суперечність між теоретично-можливим шляхом вирішення завдання та практичною нездійсненністю обраного способу; суперечність між практично досягнутим результатом виконання навчального завдання і відсутністю в учнів знань для його теоретичного обґрунтування.

У процесі підготовки до використання елементів проблемного навчання майбутні вчителі початкових класів повинні вміти:

- ставити перед класом навчальні завдання в зрозумілій для учнів формі;
- допомагати учням у вирішенні проблеми;
- стимулювати творче мислення учнів за допомогою запитань;
- виявляти терпимість до помилок учнів у процесі пошуку власного рішення, допомагати у вирішенні проблеми.

Особистісно орієнтована технологія – це освітня технологія, головною метою якої є взаємний і плідний розвиток особистості педагога та його учнів на основі рівності у спілкуванні, партнерстві та спільній діяльності. Завданнями особистісно орієнтованого навчання є розвиток індивідуальних та пізнавальних здібностей кожної дитини; максимальне виявлення, ініціювання, використання індивідуального досвіду учня; допомога дитині пізнати себе, самовизначитися і самореалізуватися [1, с. 36]. Основні вимоги до розробки дидактичного забезпечення особистісно орієнтованого процесу:

- навчальний матеріал повинен виявляти досвід учня, врахування його попередньо набутих знань;
- виклад навчального матеріалу в підручнику має бути

спрямований на перетворення особистого досвіду кожного учня;
- узгодження досвіду учня з науковим змістом, що задається;
- можливість вибору учнем з навчального матеріалу того чи іншого завдання;
- стимулювання учнів до самостійного вибору способів опрацювання навчального матеріалу;
- забезпечення контролю й оцінки.

Суть технології інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання [3, с. 78]. Завданнями інтерактивного навчання є розширення пізнавальних можливостей учнів, зокрема у здобуванні, аналізі та застосуванні інформації з різних джерел; можливість перенесення отриманих умінь, навичок та способів діяльності на різні предмети та позашкільне життя учнів; формування глибокої внутрішньої мотивації [1, с. 71]. Важливо, щоб студенти розумілися на методах кооперативного, фронтального інтерактивного навчання та вміли їх застосовувати на практиці.

Опановуючи тему «Нетрадиційні форми навчання в початковій школі», майбутні вчителі початкової школи вивчають сутність та особливості використання дидактичних ігор. У цьому контексті вони знайомляться з ігровими технологіями навчання. Використання даних технологій має неабияке значення, оскільки гра:
- добре відома, звична форма діяльності дитини;
- ефективний засіб активізації;
- має чітко поставлену мету;
- багатофункціональна, провідна її функція – мотиваційна;
- є переважно колективною, груповою формою організації діяльності;
- має кінцевий результат [1, с. 31].

У практичній навчальній діяльності використовуються такі типи навчальних ігор: імітаційні, операційні, ігри-змагання, рольові, сюжетні. Майбутній педагог повинен усвідомлювати, що всі навчальні ігри спрямовані на активізацію уваги, діяльності учнів та підвищують інтерес до вивчення предмета.

Також, зберігається наступність у вивченні педагогічних технологій. З ними студенти педагогічного факультету знайомляться не лише при вивченні «Дидактики», а й під час опанування методик викладання фахових дисциплін. Ґрунтовне вивчення технологій навчання відбувається при опануванні спеціальним курсом «Педагогіка з новітніми технологіями викладання фахових дисциплін у початковій школі». Дана дисципліна дає змогу здобути знання з проблеми інноваційного навчання та збагатити зміст професійної підготовки майбутніх учителів новими концепціями,

методами і формами навчально-виховного процесу. Вивчення даного курсу також передбачає постійний пошук та впровадження нових максимально ефективних технологій навчання і виховання дітей.

Отже, можна стверджувати, що лише знання технології та вміле її використання майбутніми вчителями в навчально-виховному процесі початкової школи принесуть бажані результати. Опановуючи курс «Дидактика», студенти вивчають філософські засади основ навчання та освіти, теоретичні основи навчання, знайомляться з окремими технологіями навчання. Вчаться застосовувати на практиці набуті теоретичні знання, зокрема, вміло підбирати методи, засоби, форми навчання учнів, запроваджувати елементи технологій навчання, забезпечувати розвиток творчих можливостей, здібностей учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / [автор-укладач Н. П. Наволокова]. – Х. : Основа, 2009. – 176 с.
2. Педагогіка початкової школи: програма навчальної дисципліни (за вимогами кредитно-модульної системи) / [уклад.: Я. П. Кодлюк, З. М. Онишків]. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. – 70 с.
3. Ярошинська О. О. Дидактика : [навчально-методичний посібник] / О. О. Ярошинська. – Умань : РВЦ «Софія», 2007. – 192 с.